ז: דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין

שאינו צריך לכלום. כלומר דגמיר וסביר וכן מוכח מדמייתי עלה דבי נשיאה אוקמוה דיינא דלא גמיר ומיהו בפי"ג דכתובות (דף קה:) מייתי לה על דין שאינו מקבל שוחד ומשמע שאין צריך לכלום שהוא עשיר[6]:

תהא זריז. שלא להטיל מימה על הציבור לרדותם יותר מדאי וכן מוכח לקמן (דף ח.) דדרשינן מהאי קרא אזהרה לדיין שיסבול את הציבור: פסילנא

מטתו שלשלמה. שכנו של מקום: **ששים גבורים.** תלמידי חכמים וששים לאו דוקא[8]: **מלומדי מלחמה.** מלחמתה של תורה: **אם כרור לך.** הדין כנקר שהוא מחיר: **אומרו.** והכי משמע דיש לנקר הוליאו לאור משפט: **קולר תלוי.** עושקה של הטייה: **לתלמיד היושב לפני רבו.** וכא דין לפני רבו והוא לא מזקק לדבר נענש אם שתק והוא מבין ברבו שטועה: **דגמטיין שיבא מכשורא.** שיבעינו נפורת קטנה מן הקורה כלומר שאם נטעה ישתלש הטועה בין כולנו ויקלו מעלי: **שיבא.** נפורת כמו (הושע ח) כי שבביס יהיה עגל שומרון ומתרגמינן לגיסרי לוחין: **עכמי.** בקיאין בטריפות: **אם דומה הדיין למלך.** שבקי בטיב דיינין ומלא חכמה כמלך זה שהוא עשיר: **שמחזר על הגרגות.** לשאול תרומותיו ואף זה צריך לחזר לשאול כ"ד: **קוס עליה באמורא.** להשמיע דרשה לציבור מה שילמוד לך: **וה' בהיכל קדשו.** סמוך להאי קרא דהוי אומר לעץ הקיצה עורה לאבן וגו' הוא יורה הנה הוא תפוש וגו' כתב הם מפניו כל האדץ יכלה על עון הזה (ח) את כל האדץ: **כל עץ.** משמע דיין דכתיב (דברים כ) כי האדם עץ השדה ומוקמינן ליה (ח) בתלמיד: **אגל מזבח.** ות"מ מכפרין ומגינין כמזבח: **אלוה הכא בשביל כסף.** דיין שהעמידוהו ע"י שנתן ממון למלך על כך: **לדיא.** לדון: **לקטלא.** ליטא עליו חטא ועל עצמו היה אומר: **ולבי ביתיה ליה הוא עביד.** לרבי ביתו אינו עושה כאן: **וריקן לביתיה עייל.** שאינו משתכר כאן כלום: **ולואי שתהא ביאה.** שאמחזר לביתי כיציאה שיצאתי מביתי בלא חטא שלא לטעה ואענש: **אמבוהא.** מיעת אנשים: **אם יעלה לשמים וגו'.** כדי שלא תזוח דעתו עליו היה אומר כך: **כגללו.** גלל רעי: **מכתפי לבו.** נושאין אותן על הכתף שהיו זקיקים ואינם יכולין לרון ומטריחים את הציבור לעמוד בפניהם לפיכך היו עבדיהם נושאין אותם מהר: **בשבתא דרגלא.** שבת שהולכין בו בהלכות הרגל והיינו שלשים יום קודם הרגל: **מסוגים.** רגילין בהמתנה כדי לעיין בה יפה קודם שתתבטלו: **כמעלות.** בחזקה ובמרוצה: **על ראשי עם קדש.** שבשביה המתורגמן דורש היו הציבור יושבין לאחר והמפסיע ביניהן ילך ולישב במקומו גרמה כמפסיע על ראשן: **וסמיך ליה ואלה המשפטים.** כלומר אף לשופטים אני מזהיר: **כלי הדיינים.** דשייכא בהו שימה דבר המטלטל: **רועה.** למלקות: **מקל.** למכת מרדות עד שיחזור בו: **שופר.** לשמתא ונידוי: **סנדל.** לחליצה: **ולאוה.** כל לוחה לשון זירוז הוא דתניא (קידושין דף כט:) כל מקום שנאמר לו אינו אלא לשון זירוז ועל מה זירז על המקל ועל הרלועה שיהו מטילין מימה על הציבור לשם שמים: **שמוע בין אחיכם.** כשהיה שניהם יחד משמע: **לא תשא.** לא תקבל שמע שוא אזהרה לדיין וקרי ביה נמי לא תשא אזהרה לבעל דין: **כין איש ובין אחיו.** שנפלה להם בית בירושה אל תאמר עול אתה בית ואחיך עליה ומה בכך הרי לכל אחד יש לו דיורה אלא העלה אותן כדמים והשווה אותקנתן ע"י מעות: **בין גרו.** לשון מגור תשמישי דירה. אל תאמר יטול זה מגור זה כירה שהרי מגור עודף על הכירה וצריך להוסיף דמים: **לא תכירנו.** אם הוא שונאך לא תעשה לו כנכרי לחייבו: **אמר ליה.** הוא גברא לרב: **ולאו אושפיזכי אם.** כלומר אין אתה זכור שעשיתי עמך חסד: **א"ל.** רב אין: **אמר ליה הוא גברא דינא אית לי.** ורולה אני שתהא דיין: פסילנא

שנאמר [1]הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על יריכו מפחד בלילות מפחדה של גיהנם שדומה לילה דרש ר' יאשיה ואיתימא [6]רב נחמן בר יצחק מאי דכתיב [2]בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין אלא [8]אם ברור לך הדבר בבקר אמרהו ואם לאו אל תאמרהו ר' חייא בר אבא א"ר [9]יונתן מהכא [3]אמור לחכמה אחותי את [10]אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו ואם לאו אל תאמרהו אמר ר' יהושע בן לוי עשרה [11]שיושבין בדין קולר תלוי בצוואר כולן פשיטא לא צריכא אלא לתלמיד היושב לפני רבו [12]רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה [2]מיכניף ומייתי עשרה רבנן מבי רב אמר כי היכי דלימטיי' [13]שיבא מכשורא רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא [14]כי אתא רב דימי אמר דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב [4]מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה אם דיין דומה למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן שמחזר בבית הגרנות יהרסנה דבי נשיאה אוקמו דיינא דלא הוה גמיר א"ל ליהודה בר נחמני מתורגמניה דריש לקיש קום עליה באמורא קם גחין עליה ולא א"ל ולא מידי פתח ואמר [5]הוי אומר לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה הנה הוא תפוש זהב וכסף וכל רוח אין בקרבו [2]ועתיד הקב"ה ליפרע ממעמידין שנאמר [6]וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל האדץ אמר ריש לקיש [8]כל [7]המעמיד דיין [9](על הציבור) שאינו הגון כאילו נוטע אשירה בישראל שנאמר [7]שופטים ושוטרים תתן לך וסמיך ליה [8]לא תטע לך אשרה כל עץ אמר רב אשי [7]ובמקום שיש תלמידי חכמים כאילו נוטעו אצל מזבח שנאמר [8]אצל מזבח ה' אלהיך כתיב [9]לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב אלהי כסף ואלהי זהב הוא דלא עבדי הא דעץ שרי אמר רב אשי אלוה הבא בשביל כסף ואלוה הבא בשביל זהב רב כי הוה אתי [7]לבי דינא אמר הכי ברעות נפשיה לקטלא נפיק וצבי ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה עייל ולואי שתהא ביאה כיציאה כי הוי חזי [9]אמבוהא (דספרי) אבתריה אמר [10]אם יעלה לשמים שיאו [וגו'] כגללו לנצח יאבד (וגו') מר [6]זוטרא חסידא כי הוו מכתפי ליה בשבתא דרגלא אמר הכי [11]כי לא לעולם חוסן ואם נזר לדור ודור דרש בר קפרא מנא הא מילתא דאמרו רבנן [10]הוו מתונין בדין דכתיב [12]לא תעלה במעלות וסמיך ליה [13]ואלה המשפטים אמר ר' [9]אליעזר [8]מניין לדיין שלא יפסע על ראשי עם קודש שנא' לא תעלה במעלות וסמיך ליה ואלה המשפטים אשר תשים אשר תלמדם מיכבעי ליה [9]אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא אלו כלי הדיינין רב הונא כי הוה נפק לדינא אמר הכי אפיקו לי מאני חגותאי מקל ורצועה ושופרא וסנדלא [14]ואצוה את שופטיכם בעת ההיא אמר רבי יוחנן כנגד מקל ורצועה תהא זריז [14]שמוע בין אחיכם ושפטתם אמר רבי חנינא [7]אזהרה [8]לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו קרי ביה נמי שמע בין אחיכם [8]רב כהנא אמר מהכא [15]מלא תשא לא תשיא [14]ושפטתם צדק אמר ריש לקיש צדק את הדין ואחר כך חתכהו [14]בין איש ובין אחיו [5](ובין גרו) אמר רב יהודה [8]מאפילו בין בית לעלייה ובין גרו אמר רב יהודה אפילו בין תנור לכירים [16]לא תכירו פנים במשפט רבי יהודה אומר לא תכירהו רבי אלעזר אומר לא תנכרהו אושפיזכניה דרב אתא לקמיה לדינא אמר לו לאו אושפיזכני את אמר לו אין [9]אמר ליה דינא אית לי אמר ליה פסילנא

מאיכם כשתהיו שניכם יחד משמע: **לא תשא.** לא תקבל שמע שוא אזהרה לדיין וקרי ביה נמי לא תשיא אזהרה לבעל דין: **כין איש ובין אחיו.** שנפלה להם בית בירושה אל תאמר עול אתה בית ואחיך עליה ומה בכך הרי לכל אחד יש לו דיורה אלא העלה אותן כדמים והשווה אותקנתן ע"י מעות: **בין גרו.** לשון מגור תשמישי דירה. אל תאמר יטול זה מגור זה כירה שהרי מגור עודף על הכירה וצריך להוסיף דמים: **לא תכירנו.** אם הוא שונאך לא תעשה לו כנכרי לחייבו: **אמר ליה.** הוא גברא לרב: **ולאו אושפיזכי אם.** כלומר אין אתה זכור שעשיתי עמך חסד: **א"ל.** רב אין: **אמר ליה הוא גברא דינא אית לי.** ורולה אני שתהא דיין: פסילנא

מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו: שמות כ כג. 13. ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: שמות כא א. 14. ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: דברים א טז. 15. לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס: שמות כג א. 16. לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדול תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו: דברים א יז

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הל' ז סמג עשין כז טוש"ע ח"מ סי' י סעיף ג:
ב מיי' שם הל' יג טוש"ע ח"מ סי' ג סי"ד:
נט ג מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין כז טוש"ע ח"מ סימן ז סעיף ג:
ס ד ה מיי' שם הל' מ:
סא ו מיי' פ"ב הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן י סעיף ג:
סב ז מיי' שם פכ"ב הלכה כ סמג שם טוש"ע ח"מ סימן ז סעיף ד:
סג ח מיי' פכ"ח שם הל' ז י סמג עשין כז טוש"ע ח"מ סימן ז סעיף ה ח:
סד ט מיי' פ"ב שם הלכה י סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן י סעיף ל:

מוסף רש"י

הנה מטתו. בית המקדש שם לשכת הגזית, שלשלמה. שהלוים ישנו, גבורים. ביינים (יבמות קט:). שאינו צריך לכלום. שהוא עשיר ואין צריך להמנף (בחובות קה:). אצל מזבח. תלמידי חכמים, דאסירה אוקמינן בדיין שאינו הגון, הלכך מזבח נמי בגבולי (עיין נב.). ברעות נפשיה. בדעתו עצמו, לקטלא נפיק. ליטא עונש חטא שחטא יפנה בדין ועל עצמו אמר כן (יומא פו:). וצבי ביתיה לית הוא עביד. בכל זה לא יעסוק בדבר כדבר (שם). ולואי שתהא ביאה כיציאה. שיהא ויכנס לביתו בלא חטא כיציאה (שם). אמבוהא. נדודי בני אדם הולכין אחריו לבתודו (שם). אם יעלה לשמים וגו'. וכל זה אמר בלא חטא לעתו (שם). כי הוו מכתפי ליה. יקן היה ונושאין אותו בתלמיד בתלמיד בכתפיהם בכית המדרש שלא להטריח את הציבור לקום מפניו (שם). הוו מתונין בדין. לשון מתמתינן, שלא יהיו נוחרין הדין כמהרה אלא מוקרין בו נעומתן, לפי שהדין יושב בראוה של עולם, שהרי לעשרת הדברות סמכו הכתוב, דכתיב ואלה המשפטים, ללמדך שהם נוטי תורה, ש"מ מתונים לשון קצה, כלומר שיהיו מתקנים ומתחממים בדין, שתהון כך יפה הדין לאמתו (אבות פ"א מ"א). מלא תשא לא תשיא. לא תשא אזהרה למקבל, קרי ביה לא תשיא אזהרה לנבל דין (שבועות לא.).

רבינו חננאל

כתיב בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט. דרש ר' יאשיה אם ברור לך הדבר והדין על בוריו עם מי האמת ומי הזכאי ומי החייב כמו שברור לך כי הבוקר הוא שעת ראשונה של יום בלא כלום ספק אומרהו. ואם עדיין לא ברור לך אל תאמרהו כיוצא בו אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר בבירור שהיא אחותך שהיא יצאה ממני אסך שהיא אסורה לך אומרהו וכו': **עשרה** שיושבין בדין הקולר תלוי בצוואר כולן ואפילו תלמיד היושב לפני רבו. רב הונא הוה מכניף בדינא עשרה רבנן בהדיה. ורב אשי בענין טריפה הוה מכניף כולהו טבחי דמחסיא אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא. מלך במשפט יעמיד ארץ. אם דומה הדיין למלך שאינו צריך לכלום ליהנות מבני אדם יעמיד ארץ. אם כהן המחזר על הגרנות לשול תרומה יהרסנה כלומר אין בו כח למחות במי שהנאתו ממנו. וכל המעמיד דיין לישראל שאינו הגון כאלו נטע אשרה וכו': **ענין** הוו מתונים בדין ושלא יפסע הדיין על ראשי עם קודש. כלי הדיין כגון מקל ורצועה. ואזהרה לדיין שלא ישמע דברי בעל דין אלא בפני בעל דינו ואזהרה לבעל דין שלא ישמיע דבריו לדיין שלא בפני בעל דינו. וצדק את הדין ואחר כך חתכהו בין איש ובין אחיו אפילו בין בית לעלייה צריך הדיין להיות בקי כמשפט הפסדת העלייה על הבית כמה היא כדי שידין כמה יש לבעל העלייה בתחתון וכך צריך להיות בקי כמה הרחקת התנור מן הבוחל או מן העדיבה שתחת התנור. וכמה הרחקת הכירה והמחזיק בכירה אין לו לעשות וכיוצא בדיניים הללו ולא יהיו [קל] בעיניו מפני שהן כך בלא נשיאות ממון ובלא נתינת ממון

מסורת הש"ס

מ) גיטין ס"ד ולא"ס רבי שמואל בר נחמני. ב) ל"ל יוחנן. ג) שבת קמה:. ד) הוריות ג:. ה) ל"ל ע"ש). ו) ל"ל איכא. ז) כתובות קה:. ח) ע"ז נב:. ט) [נכ"ל שם ליתא]. י) יומא פו: ע"ש. כ) [ובוסה נה.]. ל) [ויומא פז:]. מ) [מכות פ"ח מ"ח]. נ) [ל"ל אלעזר]. ס) [עי' תוספות יומות קה: ד"ה מי שנדרן]. ע) [שבועות לא. ע"ש בתוספות ד"ה שלא]. פ) [שבועות לא. ע"ש]. צ) [ביקוט ליתא]. ק) [בערוך ערך בית עליה מלא בעית ל"ל דיעה אית לי כ"ל רש"ל. ש) [עי' תוס' יומות קה: ד"ה שנים]. ת) [תענית ז:]. א) [בכתיבות שם ד"ה מלי לכתיב וכו' יפני כשם ר"ת יפוש על זה].

גליון הש"ס

גמרא א"ר ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא. עי' עוזי לאן מגילה דף כ ע"ב ד"ה מגלפן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וה' ה"ל כהיכל וכו' עין הזה כל ל"ל ומיכה לא נמחק:

תורה אור השלם

1. הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל: כֻּלָּם אֲחֻזֵי חָרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת:
שיר השירים ג ז-ח
2. בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר יְיָ דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט וְהַצִּילוּ גָזוּל מִיַּד עוֹשֵׁק פֶּן תֵּצֵא כְּאֵשׁ חֲמָתִי וּבָעֲרָה וְאֵין מְכַבֶּה מִפְּנֵי רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם:
ירמיהו כא יב
3. אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ וּמֹדַע לַתְּבוּנָה תִּקְרָא:
משלי ז ד
4. מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יַהֲרְסֶנָּה:
משלי כט ד
5. הוי אֹמֵר לָעֵץ הָקִיצָה עוּרִי לָאֶבֶן דּוּמֵם הוּא יוֹרֶה הִנֵּה הוּא תָּפוּשׂ זָהָב וָכֶסֶף וְכָל רוּחַ אֵין בְּקִרְבּוֹ:
חבקוק ב יט
6. וְיָיָ בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ:
חבקוק ב כ
7. שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק:
דברים טז יח
8. לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לְךָ:
דברים טז כא
9. לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:
שמות כ כ
10. אִם יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שִׂיאוּ וְרֵאשׁוֹ לָעָב יַגִּיעוּ: כַּגַּלְּלוֹ לְנֶצַח יֹאבֵד רֹאָיו יֹאמְרוּ אַיּוֹ:
איוב כ ו-ז
11. כִּי לֹא לְעוֹלָם חֹסֶן וְאִם נֵזֶר לְדֹר וָדֹר:
משלי כז כד
12. וְלֹא תַעֲלֶה בְמַעֲלֹת עַל

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com